

HAASTATTELUSTA

Haastattelun suhteen jokainen joutuu pohtimaan seuraavanlaisia kysymyksiä:

1. HAASTATTELUN TEHTÄVÄ?

Todellisuuden tutkimista ----- Todellisuuden luomista
Tietojen keräämistä ----- Interventio sinällään

2. HAASTATTELIJAN ROOLI?

Aktiivisuus ----- Passiivisuus
Mukaan meno ----- Ulkopuolisuus
Läheisyys ----- Etäisyys
Asiantuntija ----- Keskustelun edistäjä
Hierarkkisuus ----- Tasavertaisuus

3. HAASTATTELUN FOKUS?

Sisällöt ----- Prosessi
Yksilöt ----- Systemiset kokonaisuudet
Patologia ----- Resurssit
Sanallinen info ----- Analoginen info
Asiat ----- Tunteet
Historia ----- Nykyisyys, tulevaisuus

4. MENETELMÄT?

Keskustelu ----- Tehtävät, muovailu, tekeminen
Suorat kysymykset ----- Kehämäinen haastattelu,
strategiset, refleksiiviset ym
kysymystyypit
Yksin ----- Työryhmän hyödyntäminen

Hyvälle haastattelulle on ominaista se, että työskentely reagoi kussakin ainutlaatuisessa tilanteessa esiin nouseviin asioihin ja teemoihin ja siten keskustelu syntyy joka istunnossa tavallaan uudelleen ("jokainen istunto on uusi ja luo oman kertomuksensa"). Niinpä ei ole kovin modernia esitellä valmiita haastattelurunkoja, joilla varustautuneena on riskinä ajautua liian kaavamaiseen, puskevaan keskusteluun. Kuitenkin seuraavassa esittelen joitakin kysymyksiä, teemoja joita huomaan itse toistuvasti tutkivani asiakasyhteistyössä.

1. TYÖSKENTELYKONTEKSTI

- miksi ollaan tässä koolla keskustelemassa
- miten asiakkaaksi tulo on tapahtunut
- kuka on huolissaan ja mistä
- lähettäminen/ oma-aloitteisuus
- mitä "tilauksia"(toiveita, odotuksia työskentelylle) eri osapuolilla (asiakkaat, lähettäjä, muut?) on
- keitä muita tässä on mukana

2. ONGELMAN TUTKIMINEN

- mistä kukin paikalla oleva näkisi tärkeäksi puhua
- mitä on tapahtunut, kuka on tehnyt mitäkin (tapahtumasekvenssit)
- mikä on ongelmaksi koetun asian nimi (oppimisvaikeus, masennus, suicidivirtaus, psykoosi ym.)
- kuka on nimennyt ongelman ja onko vaihtoehtoisia nimiä pulmalle
- miten ongelma ilmenee käyttäytymisen tasolla
- ongelman (ulkoinen ja sisäinen) historia
- ongelman ympärillä tapahtuva vuorovaikutus perheessä, verkostossa
- erilaiset ongelmaa koskevat selitykset (miten kukin selittänyt itselleen?)
- vaihtelut ongelman esiintymisessä

3. YHTEISTYÖN TAVOITE

- mitä pitäisi tapahtua, että yhteistyöstä olisi hyötyä
- mistä voisi tietää, että ongelma on ratkennut
- mitkä olisivat ensimmäisiä pieniä merkkejä siitä, että edetään oikeaan suuntaan
- mitä tekemistä toivottu muutos edellyttää kultakin perheen, verkoston jäseneltä
- miten toivottu muutos vaikuttaisi kunkin elämään (mitä hyvää, mitä uusia pulmia?)
- mitä merkitsisi se, että tavoitteita ei saavutettaisi vaan tilanne pysyisi ennallaan tai huononisi
- millaiseen yhteistyösopimukseen perhe, asiakassysteemi on valmis
- onko asioita joista ei saa puhua

EKSTERNALISOIVA/ONGELMIA ULKOISTAVA HAASTATTELU (White, Epston)**1. Liittyminen perheen jäseniin**

- henkilöinä, joilla on ”tavallisia” päivittäisiä kokemuksia
- henkilöinä, joilla on ongelmallisia kokemuksia

2. Ongelman ulkoistaminen

- luomalla asiakkaan kanssa yhteistyössä hänen tilanteestaan kuvauksia, jotka mahdollistavat ongelmien erottamisen ihmisestä. Tämä voi tapahtua tutkimalla:
  - miten ongelma vaikuttaa asiakkaaseen ja hänen verkostoonsa
  - millaisia vaikutuksia asiakkaalla ja hänen verkostollaan voi olla ongelmaan
  - Em. selvittelyssä useimmiten on tärkeää tutkia ongelman vaihtelua (oireiden voimistumista/vähentymistä) ajan kuluessa ja erityisesti niitä poikkeuksia, jolloin ongelmaa ei esiinny.
  - mitä tekemällä ongelmaa voi pahentaa/ lieventää?
  - miten asiakas/perhe on nimennyt ongelman?
  - miten ongelma ”houkuttelee” valitsemaan sellaisia toimintatapoja ja ajattelutapoja, jotka auttavat ongelmaa voimistumaan
  - kuinka suuren alueen omasta/perheen elämästä ongelma on vallannut?
  - mitä tapahtuu niillä alueilla joita ongelma ei ole vielä vallannut?
  - miten ovat pystyneet ainakin osittain torjumaan ongelman vaikutuksia?
  - mitä ovat kunkin perheenjäsenen omat yritykset torjua ongelmaa, mitä jos he pystyisivät yhdistämään voimansa?
  - mitä asiakas/perhe/verkosto tekisi jos ongelman ote heidän elämästään hellittäisi? Mitä sellaista voisi tehdä jo nyt?

3. Asiakkaan toimijuuden korostaminen

- haastattelun kuluessa pyritään korostamaan asiakkaan valintoja (Miten tulit antaneeksi periksi masennuksellesi? Miksi toisena hetkenä valitsit taistella masennusta vastaan? Miten tänään olet toiminut, oletko valinnut sen ajatuksen, että taistelet masennusta vastaan vai sen että annat sille periksi ja annat masennuksen ajaa Sinut nurkkaan?) Valintoja voi tutkia tekojen (miksi valitsit toimia niin tai näin) ja ajattelutapojen (miksi valitsit ajatella näin) suhteen? Muutos huonompaan suuntaan voidaan määrittellä valinnaksi vanhan ajattelutavan suuntaan ja muutos parempaan valinnaksi uuden, itseä kunnioittavamman ajattelu- ja toimintatavan suuntaan.

4. Asioiden henkilökohtaisten merkitysten tutkiminen?

- kun toimit/ajattelit/tunsit/valitsit niin, mitä se sai Sinut ajattelemaan itsestäsi? Oliko se hyvä vai huono asia? Mitä se, että aloit ajatella itsestäsi niin sai Sinut tekemään? Lisäkö se ongelman valtaa Sinuun vai vähensikö se sitä? Mitä se puolestaan sai Sinut ajattelemaan itsestäsi?

RATKAISUKESKEISEN HAASTATTELUN ZEN

Ratkaisukeskeisen työn onnistumisessa on keskeisellä sijalla haastattelijan taito siirtyä ongelmapuheesta tavoiteorientoituneeseen (selviämis-)puheeseen. Ongelmapuhe täytyy toisaalta ottaa vastaan mutta sen vangiksi ei saisi jäädä. Siirtymävaiheessa voi esim. kerrata mitä asiakas on kertonut ongelmastaan ("olenko ymmärtänyt Sinua/teitä oikein?) ja sitten kysyä esim:

- vaihtelua ongelman esiintymisessä, milloin ongelmaa ei ole tai milloin sen vaikutus on pienempää tai on pystytty torjumaan ja miten silloin toimittiin.
- mitä tapahtuisi silloin kun ongelma olisi voitettu?
- jos tapahtuisi ihme, ja ongelma katoaisi, millaista silloin olisi.
- mistä voisi tietää, että asiat ovat hyvin
- ym. ym.

Tavoitteen määrittelyssä on tärkeää:

- että kuvataan sitä mitä halutaan, (eikä sitä mitä ei haluta, mistä halutaan pois)
- että kuvaus on riittävän konkreetti (tekemisen tasolla)
- että kuvaus tapahtuu mahdollisimman monella tasolla

Em. tasoja voivat olla (ratkaisukeskeisiä ideoita ja NLP-ajattelua yhdistellen):

- **tekeminen** (mitä teet kun asiat toivomallasi tavalla? Mitä silloin tapahtuu?)
- **taitojen** tasolla (mitä uutta olet oppinut, jotta saavutit tavoitteen, miten teet/toimit toisin?)
- **paikkaan/tilaan** sidottu (missä onnistunut toiminta tapahtuu, missä sen voi havaita ja missä milläkin tavalla?)
- **visuaalinen , auditiivinen** (mistä näet, kuulet että asiat ok?)
- **tunteet** (miltä silloin tuntuu, kun tavoitetilanne saavutettu?)
- **identiteetin** tasolla (mitä Sinulle merkitsee se että onnistut? Mitä se kertoo Sinusta ihmisenä, naisena/miehenä, äitinä/isänä, poikana/tyttärenä, ammattilaisena/koululaisena jne.)
- **verkoston** tasolla (keitä muita voit kiittää muutoksesta? Mitä muut ihmiset ympärilläsi ajattelevat Sinusta kun saavutat tavoitteen? Keitä muita muutokset koskettavat, millä tavoin? Kuka ensimmäisenä huomaa onnistumisen, kuka eniten ilahtuu, kuka eniten hämmentyy, ketkä tulevat Sinua lähemmäs, ketkä vetäytyvät?)
- **uskomusten** tasolla (kun muistelet vuoden kuluttua tätä nyt vaikeaa tilannetta ja pohdit mikä sai Sinut ratkomaan pulmasi niin ....., mitkä asiat aiemmassa elämässäsi saivat Sinut uskomaan, että selviät tästä tilanteesta/ mitä asioita, puolia itsessäsi näet, jotka auttoivat Sinua saavuttamaan tavoitteen/ miten kiität itseäsi tapahtuneesta muutoksesta?)
- **arvojen, arvostusten** taso (miksi Sinulle on tärkeää tämän tavoitteen saavuttaminen, mitkä ovat Sinulle tärkeitä arvoja elämässä? Kuvastaako tapahtunut jotain tärkeää arvoa sukusi naisten/miesten historiassa?)
- muut tasot joita itsellesi tulee mieleen

Itse pidän tärkeänä ainakin hyvin tarkkaan selvittää niin ongelmaa kuin tavoitettakin toiminnan/tekemisen kielellä ja sitä miten verkostot kytkeytyvät tilanteeseen. Verkostojen huomioiminen tavoitetilan määrittelyssä on elintärkeää koska onnistuneen työskentelyn kriteeri viime kädessä on se, millä tavoin terapeutisessa yhteistyössä mietityt asiat toimivat asiakkaan arjen verkostoissa. Muutokset liikauttavat aina yksilön asemaa hänen verkostossaan ja tutkimalla tarkkaan verkostonäkökulmaa

- voidaan luoda konkreetteja ennakoivia mielikuvia muutoksesta
- selvittää mitä apua verkostoista olisi saatavissa
- ennakoida mahdollisia hankalia muutoksia ja sudenkuoppia
- aktivoida omaa toimijuutta ja vastuuta suhteessa muihin

PERINTEISTEN KOULUKUNTIEN MALLEJA: Strukturaalinen/Strateginen INTERVENTIONISTIT

- 1. Sosiaalinen vaihe**
- 2. Ongelmavaihe/ongelman kartoitus – myös esittäminen**
- 3. Tavoitteiden määrittely (työntekijään päässä)**
- 4. Muutoksen kokeilu istunnossa**
- 5. Kotitehtävä(t)**

Terapeutti ekspertti

Johtaa istuntoa

**Liittyy perheenjäseniin ja alasysteemeihin vuorotellen
(Strateginen terapeutti ottaa väliaikaisesti vallan perheessä)**

Terapeutti määrittelee tavoitteita

Terapeutti vastuussa muutoksen tuottamisesta

Terapeutti uskaltaa haastaa perheenjäseniä

Muutoksesta saatava kokemus istunnon aikana

Terapeutti antaa palautetta

Tehtävien, toiminnan käyttö

Tapaamisia viikottain jopa kaksi vuotta

PSYKODYNAAMINEN PERHETERAPIA

EKSPLORATIIVINEN TYÖ

Terapeutti haastattelee pj muun perheen läsnä ollessa vuorotellen

Nykyinen ilmiongelma pohjautuu tiedostamattomiin varhaisempiin konflikteihin kehityksessä – terapeutti tukee ymmärryksen lisääntymistä ja kytkee käyttäytymistä perheen ja yksilöiden historiaan.

Terapeutti säätelee tunneilmapiiriä, helpottaa vaikeiden tunteiden ilmaisua, auttaa nimeämään, luo turvallisuutta (mentalisaatiota luova ilmapiiri)

Tapaamisia viikottain – pitkiä prosesseja